

مکزیک در آغوش فرست‌ها

معراج جعفری

کارشناس مناطق آزاد تجاری-صنعتی

جهان در اواخر قرن بیستم و در طول دهه ۱۹۸۰ با تکیه بر تکنولوژی اطلاعات در وضعیت جدیدی قرار گرفت که علاوه بر خروج از بحران رکود اقتصادی، توانست مناسبات اقتصاد آزاد و سرمایه‌داری را مجدداً بازسازی کرده و به مرور رونق اقتصادی را در جهان توسعه‌یافته شکل دهد. این وضعیت جدید که مبتنی بر تمرکززدایی از صنایع تولیدی بزرگ شکل گرفت، با تکیه بر تکنولوژی اطلاعات و تکیه‌پاره کردن بخش‌های مختلف تولید و ارسال آن به سایر مناطق جغرافیایی دیگر جهان که بر اساس صرفه‌جویی‌های مقیاس و شبکه زنجیره تأمین ایجاد شد به نام جهانی شدن معاصر یاد می‌شود. جهانی شدن معاصر در قرن بیستم و یکم با بهبود شبکه‌های ارتباطات و توزیع واحدهای تولید بیش از هر زمانی مناطق جغرافیایی جهان را به یکدیگر پیوند زد و منجر به توسعه بخش‌های مختلف جهان شد. در حقیقت اقتصاد جهانی از اقتصادی فوردیستی - کینزی به یک اقتصاد پسا فوردیسم تغییر وضعیت داد. ویژگی اقتصاد پسا فوردیسم شبکه‌های شدن جهان و انعطاف پذیر شدن تولید در چارچوب دورسپاری و همبطن‌برون‌سپاری است که معمولاً به کشورهای مختلف جهان به‌ویژه آسیای جنوب‌شرقی بیش از هر منطقه از جهان درگیر این نوع سیستم اقتصادی شده است. در جهان اقتصاد شبکه‌ای دولت - ملت‌ها بخش‌هایی از سرزمین خود را به عنوان جغرافیاهای استثناء از قوانین درون سرزمینی خود جدا کرده و در این جغرافیاهای قوانین جدیدی جهت اتصال بهتر آن منطقه جغرافیایی به شبکه اقتصاد جهانی وضع می‌کنند. اینها همان گروه‌ها یا نودها هستند که با قوانین خاص خود یا کل تولید یا بخش‌هایی از تولید اقتصاد جهانی را به سمت و سوی خود جذب می‌کنند. این مناطق جدید در اقتصاد پسا فوردیسم به عنوان مناطق آزاد هستند که با داشتن زیرساخت‌ها و همچنین قوانین تسهیل‌کننده ورود و خروج سرمایه و همبطن‌برون‌سپاری تولید در شکل دورسپاری و برون‌سپاری، سبب شکل‌گیری قطب‌های رشد در برخی از مناطق جغرافیایی آن کشور شده و در نهایت کشور را به سیستم اقتصاد جهانی یا اقتصاد شبکه‌ای پیوندهای زنند. مناطق آزاد تجاری - صنعتی مکزیک به نام ماکیلایا ماکیلادورا (Maquiladora) نیز شناخته می‌شوند. بخش‌های اقتصادی ویژه‌ای هستند که برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تقویت صنعت و تجارت کشور مکزیک طراحی شده‌اند و نقش مهمی در اقتصاد مکزیک ایفا می‌کنند. یکی از مهم‌ترین عواملی که به توسعه این مناطق در کشور مکزیک کمک می‌کند، تجارت با ایالات متحده آمریکا می‌باشد، نزدیکی به ایالات متحده، بازار بزرگی برای صادرات مکزیکی می‌باشد که این مناطق را به مکان‌های ایده‌آل برای تولید و صادرات تبدیل کرده است. توافق تجارت آزاد با آمریکا شمالی، این ارتباط را تقویت کرده است. مکزیکی یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری ایالات متحده است، و بسیاری از این تجارت از طریق مناطق ماکیلادورا انجام می‌شود. در برخی سال‌ها، تقریباً ۵۰ درصد از صادرات مکزیکی به ایالات متحده از این مناطق انجام می‌شود. این مناطق نیز به عنوان مراکز واردات برای مواد اولیه و کالاهای نیمه‌تمام شناخته می‌شوند که برای تولید در مکزیک استفاده می‌شوند و به‌عنوان مقصدی برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شناخته می‌شوند. شرکت‌های آمریکایی، اروپایی، ژاپنی، و کره‌ای از جمله سرمایه‌گذاران برجسته در این مناطق هستند. برندهای خودرو مانند فورد، جنرال موتورز، نیسان، تویوتا، فولکس‌واگن، و همچنین شرکت‌های الکترونیک مانند سامسونگ، LG، و سونی، سرمایه‌گذاری‌های قابل توجهی در این مناطق دارند. مناطق ماکیلادورا حدود ۵۰ تا ۶۰ درصد از کل صادرات مکزیکی را به خود اختصاص می‌دهند و در سال‌های اخیر، ارزش صادرات مناطق ماکیلادورا به میلیارد دلار رسیده است. به عنوان مثال، در سال ۲۰۲۲ ارزش صادرات این مناطق بیش از ۳۰۰ میلیارد دلار بوده است. به علت درگیری ژئوپلیتیکی در اکثر نقاط جهان و به‌خصوص درگیری ژئوپلیتیکی قدرت‌های اقتصادی برتر جهان، چین و ایالات متحده آمریکا، بیش از ۳۰۰۰ شرکت و هلدینگ‌های مالی، با منشأ چینی‌ها بیشترین حضور را در کشور مکزیک دارند. طبق پیش‌بینی‌ها در سال‌های آینده مکزیکی می‌تواند سالانه بیش از ۵۰ میلیارد دلار را از طریق نزدیک‌سازی کارخانجات و بنگاه‌های تولیدی جذب کند. به‌طور کلی کشور مکزیکی می‌تواند نمونه‌ای از یک مقصد مهم برای نزدیک‌سپاری در مناطق آزاد این کشور و سرمایه‌گذاری اکثر کشورهای برای رقابت در بازارهای جهانی و اقتصاد شبکه‌ای شود.

مقابله با خلق الساعه‌ها

به‌رغم ایجاد چارچوب حقوقی، صدور ابلاغیه‌های یک‌شبه به دلیل پایبند نبودن دستگاه‌ها به قانون تداوم یافت

مریم رحیمی

خبرنگار اقتصادی

امیر سیاح، رئیس مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار وزارت اقتصاد، در آخرین جلسه گفت‌وگوی دولت سیزدهم با بخش خصوصی اظهار کرد که در دولت سیزدهم تلاش شد تا قوانین و مقررات خلق الساعه تصویب نشود و فعالان اقتصادی حداقل از ۱۵ روز قبل از اجرای یک بخشنامه، از آن مطلع باشند. به گفته سیاح، یک چارچوب حقوقی مستحکم که در دولت سیزدهم پی‌ریزی شده که منجر می‌شود فعالان اقتصادی دیگر مجبور به تحمل وزن مقرره‌های خلق الساعه نشوند چراکه اگر دستگاهی از قوانین بهبود مستمر محیط کسب و کار اجتناب کند، فعالان اقتصادی می‌توانند از آن دستگاه و متولی آن شکایت کنند تا قانون‌گذار ترتیبی برای مانع‌زدایی از محیط کسب‌وکار تدارک ببیند. سیاح اظهار کرد که وزارت اقتصاد تمام تلاش خود را برای ممانعت از ایجاد قوانین خلق الساعه انجام داد و اگر فعالان اقتصادی در طی این سه سال، با مقرره‌های خلق الساعه مواجه شدند، دلیل اصلی آن پایبند نبودن دستگاه‌های دیگر به مصوبات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار وزارت اقتصاد بوده است. این مدیر میانه‌ای دولت سیزدهم، در ادامه هم با مثالی توضیح داد که وزارت اقتصاد تمام تلاش خود را برای جلوگیری از خلق قوانین خلق الساعه کرده است اما وزارت‌خانه‌های دیگر همکاری لازم را نداشته‌اند. سیاح در ادامه سخنان خود مثال زد که مورد تعریف صادرات خرما، پیش از ماه رمضان، یکی از همین موارد بود. این گونه که او توضیح داد، وزارت اقتصاد چند روز پیش از شروع ماه رمضان، تعرفه‌های سنگینی برای صادرات خرما اعمال کرد اما فعالان اقتصادی با طرح شکایت از نهاد تصمیم‌گیر و ورود دادستان، توانستند موانع پیش روی خود را بردارند. این در حالی است که وزن مقرره‌های خلق الساعه در زمان سکنداری احسان خاندوزی در وزارت اقتصاد، محدود به همین مورد نمی‌شود. مصوبات متعدد خود شورای گفت‌وگو، نشان می‌دهد که قوانین خلق الساعه زیادی در زمانی که هدایت کشتی اقتصاد ایران در دست احسان خاندوزی بوده، وضع شده است که هیچ توجهی برای آن‌ها قابل قبول نیست. چراکه ناهماهنگی دو وزارت‌خانه اقتصاد و صمت منجر شده که یک وزارت‌خانه بخشنامه‌ای وضع کند و وزارت‌خانه دیگر در پی حذف آن باشد.

شرایط نااطمینانی در اقتصاد و وضع مکرر قوانین ضد و نقیض در اقتصاد منجر به ایجاد بستری شبیه به یک هزارتویی بی‌انتهاست که

نمی‌توان پایانی برای آن متصور شد. هر چه عوامل ایجاد نااطمینانی در اقتصاد افزایش یابد، دالان‌های این هزارتو نیز بیشتر می‌شود و اقتصاد کشور، بیشتر پشت موانع این دالان گرفتار می‌شود. اقدامات متناقض کابینه دولت سیزدهم هم مانند همین دالان، منجر به سردرگمی فعالان اقتصادی و همچنین هدررفت منابع کشور بوده است. حالا هم که دولت در آخرین روزهای سردمداری خود است، وزارت‌خانه‌ها، انگشت اتهام خود را به سمت همدیگر می‌گیرند و انگار هیچکس قرار نیست مسئولیت تصمیم‌های خود را قبول کند. رئیس مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار وزارت اقتصاد هم سوال خبرنگار هم‌میهن مبنی بر اینکه «چه عواملی منجر می‌شود مصوبات مرکز ملی بهبود محیط کسب و کار و همچنین شورای گفت‌وگو ضمانت اجرایی نداشته باشد» را بی‌پاسخ گذاشت. این در حالی است که رئیس جمهور و کابینه او، همگی عضو قوه مجریه در کشور هستند. این یعنی اینکه قانونگذار وظیفه اجرای قوانین را به طور مشخص به هیئت دولت محول کرده است. پس فرار رو به جلو و مقصر جلوه دادن اعضای دیگر هیئت دولت، اقدام قابل قبولی نیست. چراکه در مواد ۲۴ و ۳۰ اصل ۴۴ قانون ذکر شده که هر تغییر در مقررات باید مدتی قبل از اجرا اعلام شود (ماده ۲۴) و مقررات‌گذاران باید محدود شوند و هر مقرره، حداقل ۱۵ روز قبل از اجرا باید در پایگاه مقررات اقتصادی به اطلاع عموم برسد. (ماده ۳۰)

در مواد ۲۴ و ۳۰ اصل ۴۴ قانون ذکر شده که هر تغییر در مقررات باید مدتی قبل از اجرا اعلام شود (ماده ۲۴) و مقررات‌گذاران باید محدود شوند و هر مقرره، حداقل ۱۵ روز قبل از اجرا باید در پایگاه مقررات اقتصادی به اطلاع عموم برسد. (ماده ۳۰)

تخلف‌های دولتی در یک ماهه منتهی به مرداد

در ابتدای امر و از همه مهم‌تر، قطعی‌های مکرر برق در تابستان سال جاری، یک مورد از بی‌انضباطی دولت در مواجهه با تولیدکنندگان است که در بازه زمانی ۲۸ تیر امسال تا ۲۸ مرداد امسال ثبت شده است. دو بی‌انضباطی قانونی در یک ماهه اخیر و در وزارت صنعت، معدن و تجارت به ثبت رسیده است. مورد اول تغییرات متعدد رویه ثبت سفارش واردات کالاهای در سامانه جامع تجارت در قالب آگهی و اطلاعیه و مورد دوم، تغییر تعرفه‌های واردات گوشی‌های تلفن همراه بوده است. یک دستگاه دیگر که مرتکب تخلف در یک ماهه اخیر شده، بیمه مرکزی است. بیمه مرکزی آیین‌نامه خود در خصوص جذب نمایندگی بیمه را تغییر داده و این تغییر، بدون اعلان قبلی بوده است. همچنین، بانک‌ها هم در همین یک ماه اخیر، بخشنامه‌های خود را به شکل ناگهانی در خصوص نحوه اعطاء تسهیلات بانکی تغییر داده‌اند.

بخش خصوصی در فرآیند تدوین قانون حضور باید

مرتضی حاجی آقا میری، رئیس کمیسیون فرش، هنر و صنایع دستی اتاق ایران تجربه خود از دولت سیزدهم در مواجهه با قوانین خلق الساعه را چنین بیان می‌کند که در دولت

سیزدهم بخش‌نامه‌های خلق الساعه بسیاری صادر شد. این فعال اقتصادی معتقد است امیر سیاح، رئیس مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار با حسن نیت بسیار تلاش کرد تا مانع از خلق مقررات خلق الساعه شود اما موفق نبود. او همچنین اظهار کرد: این مسئله که آقای سیاح مایل بود فعالان اقتصادی بدون مشکل قوانین و مقرره‌های خلق الساعه فعالیت کنند اما چنین نمی‌شد، سبب شد ایشان تلاش بیشتری کنند. تلاش‌های ایشان هم منتج به افتتاح سامانه ۲۴۳۰ شد. البته به نظر من این اقدامات مانند خیلی از دستورالعمل‌های دیگر که آقای سیاح و وزارت اقتصاد برای آن‌ها زحمت کشیدند، اجرایی نشد. حاجی آقامیری با ذکر یک مثال این مسئله را توضیح می‌دهد: نمونه‌بازار این تاکامی، سامانه درگاه ملی کسب مجوزها بود. بسیاری از مجوزها بعد از اینکه مهلت دستگاه تخصصی برای بررسی به پایان می‌رسید به شکل خودکار صادر می‌شدند. یعنی اگر دستگاه مربوطه، پاسخی برای کسب مجوز نمی‌داد، مجوز به شکل خودکار صادر می‌شد. اما این مجوز مورد قبول دستگاه‌های دولتی نیست و مجوزهایی که به‌طور خودکار صادر شده بودند، خود به خود باطل می‌شدند. آقای سیاح هم تلاش می‌کردند تا این مشکل حل شود اما متأسفانه، دستگاه‌ها زیر بار نمی‌رفتند. به همین دلیل هم تلاش‌های آقای سیاح آن قدرها هم به ثمر نرسید. مگر اینکه مدیر دستگاهی خودش الزامی برای رعایت مصوبات داشت اما سازمان‌هایی مانند سازمان توسعه تجارت و بانک مرکزی هیچ کدام الزامی برای انجام مقررات نداشتند و بخش‌نامه‌های خلق الساعه صادر می‌شد. این فعال اقتصادی تأکید می‌کند: به همین دلیل نمی‌توان گفت که در دولت سیزدهم، موارد به‌گونه‌ای پیش رفت که فعالان اقتصادی دیگر سرپوراباز نشدند. رئیس کمیسیون فرش، هنر و صنایع دستی اتاق ایران معتقد است برای اینکه تلاش‌های مرکز بهبود محیط کسب و کار و هیئت مقررات‌زدایی اجرا شود نیاز است دولت از بالا چنین خواسته‌ای داشته باشد یعنی رئیس‌جمهور و معاون اول، هر دو بخواهند در همین راستا عمل کنند و ممانعت از خلق مقرره‌های ناگهانی تنها تلاش بخشی از وزارت‌خانه‌ها نباشد. این گونه است تداوم و فضای با ثبات اقتصادی تبدیل به رویه کلی دولت می‌شود. این فعال اقتصادی ضمن مقایسه دو دولت حسن روحانی و ابراهیم رئیسی می‌گوید: در دولت روحانی، معاون اول، یعنی اسحاق جهانگیری، همه دستگاه‌ها را موظف کرده بود هیچ بخشنامه‌ای بدون نظر خواهی از بخش خصوصی و مشورت با این بخش اجرا نشود. در آن دولت، تا حد زیادی این مسئله مهم تلقی می‌شد و دولت هم بخشنامه شبانه صادر نمی‌کرد. مگر در برخی از سازمان‌ها که سکندار دولتی آن، مایل به گفت‌وگو با بخش خصوصی نبود.

